

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ
АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 20-21 квітня 2017 року)

**Суми
2017**

Частота відвідувань прийомної сім'ї у ході соціального супроводження визначається і планується індивідуально в залежності від етапу адаптації дитини в сім'ї. Рекомендується протягом першого місяця перебування дитини в сім'ї відвідувати сім'ю щотижня; наступні три місяці - 1 раз на 2 тижні; надалі, протягом першого року функціонування, - за потребою, але не рідше 1 разу на місяць; потім - не рідше 1 разу на 2-3 місяці.

За один-два роки до виходу прийомної дитини або вихованця з прийомної сім'ї / дитячого будинку сімейного типу план соціального супроводження має містити заходи підготовки дитини до виходу.

План соціального супроводження в частині підготовки до виходу дитини з прийомної сім'ї / дитячого будинку сімейного типу повинен містити перелік заходів, що мають бути здійснені для повернення дитини до біологічної сім'ї (у разі відсутності заборони на контакти з біологічною сім'єю відповідно до рішення суду), усиновлення чи взяття під опіку, при неможливості - до відповідних державних закладів [1].

1. «Порядок здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу». Наказ Мінсім'ямолодьспорту України від 31.10.2006, № 3685. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1232-06/page>.

2. Пеша І. В. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.moyarodyna.org.ua/uk/articles/zaxist-prav-ta-interesiv/dbst-v-systemi-zahysty-ditey-syrit-ta-ditey-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>.

Науковий керівник – *канд. політ. наук, ст. викладач Король С. М.*

СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО В УКРАЇНІ: СУСПІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Васюріна А. О., канд. філос. наук, доц. каф. філософії СумДУ

Чегренець Н. В., студентка ННІ права СумДУ, гр. П-43

Проблема соціального сирітства набула особливої актуальності в Україні за останні десятиліття. Відсторонення або

ухиляння батьків від виконання своїх обов'язків щодо неповнолітніх дітей зумовлено багатьма причинами. Серед основних найчастіше виділяють економічні негаразди, безробіття, бідність. Як наслідок – заробітчанство українців за межами держави. Це змушує багатьох з них залишати дітей на довгий час з іншими родичами.

Поняття “соціальна сирота” вперше з'являється у наукових текстах українських дослідників в 90-ті роки ХХ століття. Так в рамках проекту ЮНІСЕФ “Трансформація державної системи інститутів піклування про дитину в Україні” (1998 р.) дослідниками визначаються соціальні сироти як особлива соціально-демографічна група дітей, які внаслідок соціальних, економічних і морально-психологічних причин лишилися сиротами при живих батьках. Більшість науковців вважають, що соціальні сироти – це неповнолітні особи, обоє або один із батьків яких тимчасово виїхали займатися оплачуваною діяльністю до іноземної країни та залишили їх під наглядом родичів, друзів, сусідів. Фактично такі діти не отримують належної уваги дорослих, а тому часто потрапляють під вплив певних негативних факторів і стикаються з величезною кількістю проблем.

Фахівці прагнуть визначитися з розумінням різних груп сирітства, а саме: “соціальне сирітство”, “міграційне сирітство”, “діти, позбавлені батьківського піклування”, “безпритульність”. Так, наприклад, в Законі України “Про охорону дитинства” вказується, що діти трудових мігрантів – це діти, чії батьки перебувають за кордоном понад три місяці, а діти виховуються в родичів чи знайомих [1]. Терміном “безпритульні” визначають дітей, які покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання. Бездоглядні ж діти живуть з батьками, але позбавлені їх любові, уваги, піклування, контролю.

Сьогодні Україна переживає соціальну кризу сирітства. Це зазначають і вітчизняні науковці, які вивчають дану проблему, і освітяни, і громадськість. Науковці звертають увагу на те, що соціальне сирітство пов'язане з комплексом проблем при здійсненні соціально-економічної політики держави, тому що зміни в системі суспільних відносин негативно впливають на інститут сім'ї, деформуючи його і опосередковано спотворюючи всю систему соціалізації, виховання і розвитку дітей та підлітків. Так, О. М. Терновець у своїй праці “Соціальне сирітство як предмет дослідження” зазначає, що соціальне сирітство – це явище, пов'язане з особливим соціокультурним положенням неповнолітнього, яке можна

назвати екстремальним. Діти-сироти – це найчастіше “ізгої” сім’ї, школи, це жертви відторгнення їх суспільством. Знаходячись у безпритульному середовищі, вони представлені самі собі, виживають за кошти, які здобули переважно незаконним шляхом. Діти, які позбавлені батьківського піклування, виробляють свою філософію життя, свою культуру, свої правила, тим самим протистоять загальноприйнятним нормам [2, с. 58].

Проблема соціального сирітства в Україні тісно пов’язана з трудовою міграцією. Про це свідчать і соціологічні дослідження. Так, у 2012 році в чотирьох областях (Львівській, Луганській, Вінницькій і Херсонській) та місті Києві було опитано більш ніж сто дітей трудових мігрантів, їх найближчого оточення. У результаті науковці виявили, що діти трудових мігрантів мають певні соціальні й психологічні проблеми і зростаючу уразливість до поведінки, що суперечить нормам суспільства. Також дослідження показало явну неготовність соціальних працівників виконувати роботу з такими дітьми [3]. Соціальне сирітство – це феномен, що характеризується ситуацією, коли юридично батьки наче і є, а фактично – їх немає. Це діти, про яких забули в державі, діти, які не отримують допомоги, хоча потребують її понад усе. Соціальне сирітство – це найкоротший шлях до нещастя, це соціальна міна сповільненої дії.

Останній час набуває популярності термін “євросирітство” (М. Демченко, Т. Єрескова). До цієї групи відносять дітей трудових мігрантів, батьки яких виїжджали або ж виїжджають за кордон. Такі діти статусу сироти не набувають, хоча вони виховуються в неповній сім’ї, або навіть без обох батьків [3]. З цим погоджується і Л. Ф. Кривачук. Але він пропонує ввести маленьку поправку: до таких дітей застосовувати термін не “євросирітство”, а термін “міграційне сирітство”, тому що міграція не обмежується тільки Європою. І саме такий термін слід ввести в законодавство з одночасним встановленням кола осіб, які за відсутності батьків будуть опікуватись дітьми і нести за них відповідальність [4].

Соціальних сиріт відносять до дітей “групи ризику” через те, що вони піддаються впливу негативних, небажаних факторів, унаслідок чого такі діти потребують особливої уваги професіоналів (вчителів, психологів, соціальних працівників, юристів). На сучасному етапі є велика необхідність у створення спеціальних соціокультурних і психологічних умов для розвитку, життєдіяльності соціальних сиріт. Дослідники зазначають, що діти трудових мігрантів є досить

самостійні, проте вони не схильні до лідерства та не люблять брати на себе відповідальність за інших. Потребують особливих педагогічних та психологічних підходів, в деяких випадках є емоційно вразливими.

Свою відсутність батьки часто обґрунтовують потребою заробляння грошей на майбутнє дітей. Але це не полегшує становища самої дитини. Соціальні сироти, в порівнянні з іншими дітьми, майже завжди відчувають себе покинутими і нікому не потрібними, в них частіше і яскравіше проявляється агресія і несприйняття оточуючих, вони мають неадекватну самооцінку. Науковці вважають сім'ї, де хоча б один з батьків на заробітках, дискантними. І як факт, виховання в таких сім'ях, звісно ж, є неповноцінним.

Залишаючись без виховання і піклування батьків, соціальні сироти опиняються сам на сам зі своїми проблемами, самі вирішують, що треба робити, самі намагаються вийти зі скрутної ситуації. На жаль, інколи це приводить до правопорушень.

Для вирішення цієї проблеми слід врегульовувати законодавчу базу. Потребують певних змін нормативні акти у цій сфері, а саме: Сімейний кодекс України, Закони “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”, “Про охорону дитинства”, “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, “Про державну допомогу сім'ям з дітьми” та інші. Необхідно активно залучати громадськість для вирішення проблем соціального сирітства, привертати увагу суспільства за допомогою ЗМІ, вдосконалювати роботу з соціальними сиротами.

Література

1. ЗУ “Про охорону дитинства” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
2. Терновець О. М. Соціальне сирітство як предмет міждисциплінарного дослідження / О. М. Терновець // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 5 (240). – Ч. I. – С. 51-61.
3. Проблеми дітей трудових мігрантів: аналіз ситуації / за заг. ред. К. Левченко. – К. : Логос, 2006. – 64 с.
4. Кривачук Л. Ф. Державна молодіжна політика з питань неповнолітніх в Україні (державно-управлінський аспект): монографія / Л. Ф. Кривачук. – Львів : ЛДФА, 2009. – С. 174.